

ПРОЕКТ-2

ПОЗИЦИЯ
на
Федерацията на независимите синдикати от земеделието, ФНСЗ
и
Федерация на независимите синдикални организации от
хранителната промишленост, ФНСОХП

Относно: Зелената сделка, Нов план за действие в кръгова икономика – За по-чиста и по-конкурентна Европа и спецификите в Стратегията „От фермата до вилицата”, F2F

Общата селскостопанска политика (ОСП) ще бъде ключов инструмент в подкрепа на стратегията „От фермата до вилицата”, а тя ще допринесе пряко за новия План за действие на кръговата икономика, Стратегията за биологичното разнообразие, Стратегията за горското стопанство, Стратегията за 0 – замърсяване, всички те ключови в реализирането на Зеления пакт на ЕС.

Най-малко **40% от общия бюджет на ОСП след 2020** и **35% от общия бюджет на програма Хоризонт Европа** ще се насочат за действия в областта на климата и за справяне с климатичните последици.

Последната криза с COVID 19 показва недвусмислено важноста на **хранителната сигурност** и, че тя минава през **независимостта на късите вериги на доставки и разнообразяване на източниците на ресурси, местните производства, работниците по хранителната верига, в това число и сезонните работници.**

ФНСЗ и ФНСОХП, като организации, представляващи работещите в секторите Земеделие и Преработвателна промишленост, отбелязват с одобрение, че **социалната справедливост е представена като основен водещ принцип в Зелената сделка на ЕС**, където централна роля ще има **Европейският стълб за социални права.**

Синдикатите от двата сектора приветстват амбициозните екологични цели на **Стратегията F2F „От фермата до вилицата”**. Сектор Земеделие заедно със съпътстващите сектори по хранителната верига „от фермата до вилицата” едновременно допринасят за и са силно засегнати от изменението на климата. Убедени сме, че днес е крайно необходимо да се действа с нова интензивност, решителност и ясна пътна карта, която да изгражда устойчиви и ориентирани към бъдещето **хранителни системи и земеделски практики, в които са отразени и**

потребностите на наетите в тях работници.

През нашата секторна синдикална призма твърдим, че **дългосрочният успех на стратегията на ЕС за F2F ще зависи от това, колко ефективно се справя с дисбалансите по хранителната веригата и как се спазва достойнството на работниците по нея.**

Хроничните дисбаланси по веригата са причина за изтощаването на почвите и изоставянето на земята, отливът на млади хора от сектора, за несигурната работа и работни места, за социалните компромиси и неравенствата. Всичко това сериозно ерозира европейската икономика и пречатства сближаването на селските общности и региони, което е особено ярко изразено у нас.

В публикуваното на 20 май съобщение на Комисията и дългоочакваната стратегия „От фермата до вилцата” е окуражаващо **вниманието върху** „важността на критичните/ключовите работещи - земеделските работници и тези в хранителната промишленост. Комисията декларира ангажимент „да се смекчат социално-икономическите последици, засягащи хранителната верига и да се гарантира спазването на основните принципи, залегнали в Европейския стълб на социалните права, особено когато става въпрос за несигурни, сезонни и недеklarирани работници“. Комисията признава още, че **социалната защита на работниците**, защитата на здравето и безопасността, условията на труд и настаняване ще имат огромна роля при изграждането на справедлива, силна и устойчива хранителна система. Това за нас е важна и позитивна стъпка напред в затвърждаване на социалния аспект, но не е достатъчно обвързана с конкретни действия за постигането им.

Общата селскостопанска политика (ОСП) е ключов инструмент за постигане на целите на Стратегията за F2F и Зелената сделка на ЕС. Със своите 9 обявени специфични цели тя ще е по-целенасочена, по-гъвкава, по-ефективна. Ние твърдим, че трябва да е и **по-справедлива към всички засегнати страни.**

В анонсираната стратегия **F2F** прави впечатление, че тя ще се насочи само към **екологичното измерение** на ОСП, **но не и към социалното.** За съжаление намаляването с 50 % на използването на пестициди, с най-малко 20 % на използването на торове, намаляването с 50% на антимикробиалните средства не са обвързани с риска на работещите, а целите да се насърчава здравословното хранене и намаляване на хранителните отпадъци и злоупотребите с храна не са обвързани със съзнанието у потребителите за реалната човешка цена на евтината храна.

Ние продължаваме да твърдим, че днес е крайно време да се засили **социалното измерение** на ОСП с мерки, които отразяват и защитават работниците по хранителната верига.

Тук са 3-те неизменни синдикални пункта:

- Директните плащания за фермерите трябва да са обвързани с условията на труд и регулациите за безопасност и здраве.
- ОСП трябва да финансира продължаващото учене на земеделските работници и да им осигури пряк достъп до професионално обучение и квалификация.
- Компенсациите за фермерите трябва да са обвързани и с актуалната заетост, а не само на хектар. Разходите за заплати и социални осигуровки трябва да са фактор при поставяне на таваните (за СЕП).

Освен това **нашата вечна червена линия** минава през нуждата от специална **защита на селскостопанските работници при работа** с пестициди и различни торове, фертилайзери и химични реагенти, както и въвеждането на задължителни стандарти за човешки и трудови права в различните правни инструменти на ЕС.

За да постигне своите цели Стратегията „От фермата до вилницата” F2F, като част от Зелена сделка се нуждае от подкрепата на работниците и тяхното включване в нея. Синдикатите, като отговорен социален партньор, трябва да бъдат включени и консултирани **на всяко ниво във формулирането и прилагането** на обявените политики, а **секторният социален диалог** да се ползва като лост за ефективно прилагане на стратегията F2F.

Трансформацията на сектора - храни и селско стопанство - **изисква цялостен и системен подход към хранителните системи**, включващ оценки на социалното и икономическото въздействие, реалистична пътна карта и необходимо/адекватно финансиране.

Изпълнението на Зеления договор на ЕС и реализирането на стратегията за **F2F** ще бъде съпътствано от **сериозни трусове и за сектора – от потенциални загуби на работни места до въвеждане на нови бизнес модели и работни места с нови изисквания за умения към работещите.** **Фондът за справедлив преход** не адресира и не включва секторите селско стопанство, храни, туризъм. Ангажиментът на Комисията за преход, който не оставя никого зад борда, следва да бъде финансово подкрепен и следва да се прилага за всички потенциално засегнати сектори.

Дигитализацията и иновациите трябва да са **достъпни за работещите** чрез инвестиции и мерки за обучение и квалификация в новите умения.

В допълнение, **ще има региони, в които земеделските и хранителни практики и традиции** ще бъдат **неблагоприятно засегнати**. Те трябва да имат право на подкрепа от **Фонда за справедлив преход.**

България държи няколко от най-слабите икономически региони в Европа, в които земеделието е основно занимание за шепа богати земевладелци, а общностите живеят в бедност и социална стратификация. Към тях и към работещите в тях трябва да има специално насочена и диверсифицирана инструментална подкрепа за трансформация.

Амбициозните цели за опазване на околната среда и представените вече няколко от важните стратегии, посочени по-горе, изискват конкретни и спешни действия за изграждане на устойчива и ориентирана към бъдещето хранителна и земеделска система за опазване не само на биологичното разнообразие и спасяването на планетата, но и запазване на работниците.

Това е възможно с активна дискусия и истински справедлив към всички преход.

***

Земеделieto като зелен сектор и в неговата разнообразност – земеделие, гори, градинарство и дейности в селските райони

В глобален план съществуват редица методи за производство на селскостопанска продукция (като биологичното земеделие, почти естествено горско стопанство и пр.), които са насочени към предотвратяване на негативни ефекти върху околната среда, живата природа, почвата и водата. В някои особено неблагоприятни райони традиционните производствени системи дават важен принос за поддържане на биологичното разнообразие и почти естественото му управление.

Благодарение и на активността на синдикатите, колективните споразумения и други споразумения за социално партньорство (обучения, кампании, здраве и безопасност при работа и др.) се генерира обществена информираност и съзнание, което е важен принос за намаляване на използването на пестициди и други опасни за околната среда химически вещества.

Всяка година Европа губи 970 милиона тона фертилна почва, като над 11% от територията на ЕС е засегната от умерена до висока ерозия на почвата. Ползването на пестицидите и азотните торове водят до безпрецедентни последици върху живота на растенията и насекомите. Това включва загуба на биологично разнообразие, което застрашава редица екологични дейности, включително опрашването на много хранителни култури, подлага на риск бъдещи добиви и струва около 3% от глобалния БВП всяка година. В световен мащаб хранителните и селскостопанските системи допринасят до 30% от емисиите на парникови газове (ПГ).

31% от земята, необходима за задоволяване на търсенето на храна в ЕС, се намира извън Европа.

Темата за изхвърлянето на храна в ЕС е особено чувствителна – 88 милиона тона храна годишно се изхвърля в ЕС, измерено в пари - 143 млрд евро или 6% от БВП. През 2019г. неоползотворените храни в Европа представляват около 20% от общо произведените. С нарастването на отпадъците от храните и преработвателната и други съпътстващи индустрии е крайно належащо въвеждането на био-базирани технологии – в диапазона от „зелени, сини, жълти“ до „кафяви“ – за пълноценно използване на отпадъците като ресурси за индустрията от леката промишленост и модната индустрия до строителството, химическата и др. индустрии, като хранителни протеинови добавки за хора и животни със специфични потребности. Технологиите вече са налице и продължават да се развиват.

ЕС внася около **22 милиона тона храна за животни** на основата на соя всяка година, включително **от страни от Южна Америка**, където обезлесяването на дъждовните тропически гори – което е отговорно за 20% от емисиите на CO₂ в световен мащаб - е безконтролно, а прогонването на хора и животни от хабитатите им, тровенето с пестициди и нарушенията на човешки права са постоянна практика в зоните за отглеждане на интензивни култури за износ.

В национален мащаб селското стопанство и хранителната и питейна промишленост са структуро- определящи сектори за икономиката на България. Произведената продукция от селското стопанство и от предприятията на ХВП през 2018г. е 19,180.2 / 8,077.2 от селското стопанство и 11,102.985 в ХВП/ млн. лв. т.е. 17,7% от БВП. Износът от двата сектора представлява 13,4 % от общия. Селскостопанският износ нараства при неустойчив модел на фона на екстензивно

развитие и конюнктурни и ценови предимства, свързани с растежа на субсидиите в сектора. Общият дял на БДС е със значителен дял, независимо от продължаващата тенденция на намаляване на дела на **селското стопанство в брутната добавена стойност** на страната и варира около 4,5%.

Страната ни е на последно място в ЕС по производителност на ресурсите - **нормата на кръговото (вторично) използване на материалите** в икономиката ни (за 2016г.) възлиза на едва 4.3% в сравнение със средната за ЕС стойност от 11.7%.

По-ниските доходи в земеделието, в сравнение с тези в другите икономически сфери, правят земеделския труд непривлекателен, водят до отказ от земеделска дейност и до влошаване на структурата на заетостта в отрасъла. Това налага прилагането на съвкупност от механизми за директна подкрепа, насочена към гарантиране на икономическата сигурност на земеделските стопанства и устойчивост на производството.

България остава най-въглеродно интензивната държава в ЕС, но **секторът селско стопанство се нарежда едва на четвърто място и произвежда едва 10,5% от вредните общи емисии в страната.**

Потенциалът на отрасъла за интензивно развитие **остава възпрепятстван** от продължаващата доминация на стопанствата с малък икономически размер, съществуващия дисбаланс между различните производствени направления и изключително niskия дял на напояваните земеделски площи.

Освен осигуряването на храни и суровини за преработвателната промишленост, земеделският отрасъл има **сериозна социална функция и обществено значение за опазването на околната среда**. С прилагането в земеделието на природосъобразни производства, секторът има пряк принос към опазване на водите, почвите, въздуха и биоразнообразието.

Изключителното разнообразие на климатични, геоложки, топографски и хидроложки условия у нас, заедно с богатото биологично разнообразие и съхранената природа поставят България сред държавите с най-голямо биологично разнообразие в Европа. Площите, които са покрити от зелени практики у нас представляват 72% от използваната земеделска площ, в сравнение със 78% средно за ЕС.

България е с най-динамично развиващо се **биологично производство и биоземеделие** в ЕС през последните години, **НО** потенциалът, който секторът има, свързан с благоприятните климатични условия и екологично съхранени райони, **не се оползотворява в достатъчна степен**. Въпреки че в периода 2008-2016 г. биологичните оператори в България нарастват повече от 22 пъти, а площите, върху които се прилагат методите на биологично производство се увеличават почти 10 пъти, достигайки 160 620 ха или 3.2% от общата използвана земеделска площ в страната, България все още изостава повече от два пъти от средните за ЕС стойности по отношение на ангажираните за биологично производство площи.

Длъжни сме да използваме нашите биологични ресурси по-рационално, така че да произвеждаме достатъчно храна, с по-малко вредно въздействие върху околната среда и климата на единица произведен и рециклируем биологичен материал. Внедряването на **иновации и цифрови технологии**, в това число и

свързаните с прецизното земеделие са едната страна на прехода от линейна към кръгова икономика и в този сектор. **Свързването на знанията, научните изследвания и иновациите в земеделието**, особено в широкия спектър на **биоикономиката** – не само зелена или синя - са другият мощен драйвър за развитието му. **Добрата новина е, че голяма част от технологиите** (био-базирани), с които се произвеждат заместители на всички продукти, които днес добиваме от изкопаем суров петрол (например материали, химикали, пластмаси) вече са разработени и на разположение. Нещо повече, при прилагането на този подход **ще бъдат създадени много нови и добри/качествени работни места**. Знаем, че ЕКомисията работи по селските райони не само чрез ОСП и Регионалната политика, но и през демографска перспектива. Как работи по тези въпроси националното ни правителство?

Въпреки намаляване на населението у нас продължава тенденцията на урбанизация и намаляване на населението в селските райони. Неблагоприятната структура на социалните услуги и социалните инвестиции (образование, здравни и социални грижи, пазар на труда и пр.) рефлектира в значително по-висок риск от бедност, спрямо градските райони и ярка социална нехомогенност. Въпреки по-високия риск от бедност, достъпа до социални обезщетения и подпомагане тук е ограничен. Самонаетите лица, заетите в домашно или полупазарно земеделие и сезонните работници нямат достъп до закрила при безработица. Тук бедността е пряко свързана с продължаващата **слаба диверсификация на икономиката в селските райони**. А доходите от миграцията на сезонните работници е често пъти единствен източник на доходи за стабилизиране на семейния годишен бюджет.

Интегрирането на социалния аспект в политиките е жизнено важно за решаване на тежките проблеми в селските райони. Потенциалът за разкриване на нови работни места чрез **биоикономиката** е една от най-добрите възможности, които имаме за увеличаване на местната заетост - включително и извън големите градове. Тя осигурява социална устойчивост, особено защото работните места в биоикономиката са от най-разнообразен тип – от работници и агрономи, през технолози и инженери до научни работници и лаборанти.

И накрая,

Ясно е, че за да се прилага такъв мощен стратегически документ като Зелен план на национално ниво е необходима работеща синергия между Зелената сделка, F2F стратегията, ОСП, Food&Farming 4.0 в контекста на дигиталния преход и научните изследвания иновациите, но преди всичко е необходимо политическо визионерство и сериозна експертиза.

Постигането на социално-икономическите цели на Зелената сделка и Стратегията на F2F изисква законодателни и незаконодателни решения, които да осигурят устойчиво развитие на селското стопанство, при осигуряване на безопасни храни по веригата на доставки и свободно движение на стоки в рамките на ЕС.

Да не забравим и **работниците в този процес** – работната ръка/заетите е ключов фактор в производствения цикъл и постигането на всички цели!

21 май 2020г.